

Projekt “Kinnipeetavate keeleõpe ja lõimumistegevused” (2021-2027.4.07.23-0010)
Abikõlblikkuse periood 01.09.2023 – 31.12.2029
Elluviija: Justiitsministeeriumi vanglate osakond

TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodil 01.01.2024–31.12.2024

1. TAT otsesed tegevused

1.1. Projektijuhtimine

ESF+ projekti „Kinnipeetavate keeleõpe ja lõimumistegevused“ (edaspidi *Projekt*) juhib üks projektijuht, kelleks on alates 14.09.2023 Emma Bachmann.

TAT sisutegevustel on peamised vastutajad, kelleks on projektijuht Emma Bachmann (emma.bachmann@just.ee) ja Justiitsministeeriumi vanglate osakonna nõunik Kertu Külaots (kertu.kylaots@just.ee).

2024 alguses liitub projektimeeskonnaga 0,25 koormusega kommunikatsioonispetsialist, kelle ülesanne on ellu viia Projekti teavitustegevusi. Planeeritud on, et sama kommunikatsioonispetsialist täidab teavitustegevuse ja kommunikatsiooniga seotud ülesandeid veel 0,5 koormusega ESF+ projektis „Noorte õigusrikkujate retsidiivsuse vähendamine“ ja 0,25 koormusega rakendusasutuses (Justiitsministeeriumi eelarve- ja strateegialalus). Kommunikatsioonispetsialisti tasustamine toimub vastavalt koormusele erinevatest rahastusallikatest. Kommunikatsioonispetsialisti ülesanded Projektis on koostada kommunikatsiooni aastaplaan ja hoida asjaosalisi sellega jooksvalt kursis ning aidata kaasa teavitustööle, mis on suunatud kahe eesmärgi saavutamisele: 1) muuta kinnipeetavate lõimumise teemad ühiskonnas nähtavamaks (nt Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) üritustel) sõnumiga, et keeleõppe ja lõimumistegevused vanglates ei erine vabaduses läbiviidavatest, sest õigusrikkujate liikumisvabadus on piiratud üksnes ajutiselt; 2) kinnipeetavate ja vanglateenistujate teadlikkuse tõstmine keeleõppe ja lõimumise olulisusest, sh kogu ühiskonnale pikas perspektiivis tekkivast lisaväärtusest ning seosest julgeolekuga.

1.2. Sisutegevused

1.2.1. Keeleõpe

2024. a I–II kvartalis on peamiseks tegevuseks hankedokumentide ettevalmistamine ja kasutajauuringu hankelepingu sõlmimine; II–III kvartalis osaoskuste ja aktiivse keeleoskuse tegevuste hanke välja kuulutamine, vajadusel TAT käskkirja muutmise taotluse esitamine rakendusasutusele; III–IV kvartalis tegevused käivitatakse vanglates. Planeeritud on viia läbi kaks riigihanget:

- 1) kasutajauuring (hange kuulutatakse välja eeldatavasti jaanuaris 2024);

Selleks, et arvestada sihtrühma vajaduste ning keeleõppe eesmärgipärasusega ning planeerida punktis 2 nimetatud hankega tellitavaid teenuseid, on Projektis planeeritud kasutajauuring, mis ühtlasi annab sisendi tulevikus teenusedisaini meetodil kaasaegsete keeleõppe- ja lõimumisvahendite/meetodite väljatöötamisse. Kasutajauuringu tulemuste pinnalt disainitakse ka Projekti tegevused täpsemaks ning kujundatakse keeleõpet toetavate tegevuste hankeid.

- 2) osaoskusi ja aktiivset keeleoskust toetavad tegevused.

TAT raames on plaanitud (ja mida hetkel ka riigieelarvest rahastatakse) läbi viia riigikeele õpet Euroopa keeleõppe raamdokumendis kirjeldatud keeleoskustasemetele: A1, A2, B1, B2 ja C1. Toetatavate tegevusega on plaanis võimaldada erineva emakeelega kinnipeetavatele eesti keele õpet, mis toetaks kõiki vajalikke alaoskuseid (lugemine, kuulamine, rääkimine, kirjutamine). Keeleõppe arendamise eesmärk on parendada kinnipeetavate vabanemisjärgset toimetulekut nii asjaajamises riigiga kui isiklikus- ja tööelus. Riigikeele oskus parandab isiku võimet konkureerida tööturul, osaleda elukestvast õppes ja ühiskonnaelus laiemalt ning saada aru teda ümbritsevast riigikeelsest informatsioonist. TAT seletuskirja kohaselt on oluliseks meetodiks tänapäevase ning keeleõpet ning selle praktiseerimist soodustava keskkonna loomine, metoodiliste materjalide arendamine ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtu soodustamine keeleõppes, samuti eesti keele õpet pakkuvate keelefirmade, organisatsioonide võrgustiku hoidmine ja arendustegevused. Projekti arendustegevustena planeeritakse 2024. a kasutajakesksete materjalide väljatöötamist, keeleõppe laiendamist, testimisvõimaluste parendamist jne.

Paralleelselt TAT käskkirja rakendamisega on toimunud riigieelarvelistest vahenditest rahastatava keeleõppe korralduse analüüs Kultuuriministeeriumi (KuM) ning Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) poolt. Tulenevalt vajadusest toimetada piiratud ressursidega on 2023/2024 nii KuMi kultuurilise mitmekesisuse osakond kui ka HTMi keelepoliitika osakond oma koostatavates analüüsides ja arengudokumentides (tegevuskava koostamise hetkel asutusesisese kasutusega) toonud välja vajaduse mitte suurendada täiskasvanutele tasuta võimaldatava riigikeele õppe mahtu, vaid parendada õppe kvaliteeti, prioriseerida sihtrühmi, mitmekesistada õppevorme (sh iseseisev ja veebiõpe) ning keeleõpet selgemalt eesmärgistada (lähtuvalt konkreetse sihtrühma praktilistest vajadustest). KuMi 2024 avaldatav analüüs toob välja, et 2022 oli Töötukassa kõige nõutavam keelekursus B1 tasemeeksami ettevalmistav koolitus¹, kuna B1 tase on eelduseks valdaval osal teenindussektori ja lihttööde ametikohtadel;

¹ Nõudlus B1-taseme järgi kajastub ka HARNO tasemeeksamite sooritajate arvudes. 2022.a sooritas B1-tasemeeksami 2236 inimest (61% tasemeeksamil käinutest), mis moodustab 43% kõikidest tasemeeksamite (A2-C1) sooritajatest.

samuti on B1 nii Eestis kui mujal Euroopas sisserändajatele seatud sihttase, mis tagab iseseiseva keelekasutuse ning seega võimaluse demokraatlikus ühiskonnas osaleda ja igapäevaselt hakkama saada; samal põhjusel on B1-tase seotud pikaajalise elamisloa ja kodakondsuse taotlemisega. Samas, Eesti vanglates viibib üle 1000 muu emakeelega kinnipeetava, kellest ligi kahe kolmandiku eesti keele oskuse tase on madalam kui B1.

Lähtuvalt eeltoodust ning kinnises vanglas kantavate karistuste kestuse jätkuvast lühenemisest, korraldatakse Projektist riigikeele õpet Euroopa keeleõppe raamdokumendis kirjeldatud keeleoskustasemetele: A1, A2, B1, B2 ja C1 osaoskuste (kirjutamine, lugemine, kuulamine, rääkimine) kursuste ja aktiivset keeleoskust toetavate tegevuste kaudu – võimaldades nii keeleõpet paremini sihistada konkreetse õppija vajadustele ja õppe eesmärgile; ning mh võimaldada keeleõpet ka isikutele, kelle kinnises vanglas kantava karistuse lõpuni on vähem kui 7 kuud (kompleksse tasemekursuse maht tasemetel A2-C1 on 240 akadeemilist tundi ning kursuse pikkuseks 7 kuud). Põhjusel, et riigieelarvelistest vahenditest juba pakutakse kinnipeetavatele piisaval hulgal kontaktõppes kompleksseid tasemekursusi ning lähtuvalt üldistest riigis toimuvatest suundumustest tuleb Projekti fookust muuta, panustades Projekti tegevustega uudsete ja paindlike keeleõppe lahenduste pakkumisele, nt: 0-B1 tasemel õppivatele kinnipeetavatele pakkuda, riigieelarvest võimaldatavate tasemekursuste kõrvale, eelkõige osaoskuste kursusi ja erinevaid teisi paindlike õppevorme ning kõrgemal tasemel õppivate kinnipeetavate osas keskenduda eelkõige aktiivset keeleoskust arendavate tegevuste pakkumisele. Vajadusel esitatakse TAT muutmise taotlus.

Eesmärk on 2024 I-III kv keeleõppe tegevuste hanked välja kuulutada, tegevused käivituvad hiljemalt 2024. a II poolaastal, kus tegevused hakkavad otseselt panustama Projekti väljundnäitajate täitmisesse. Indikatiivselt panustavad 2024. aastal keeleõppe tegevused väljundnäitajasse 105 ühiku võrra ja lõimumistegevused 300 ühiku võrra.

1.2.2. Lõimumistegevused

2024. a I–II kvartalis on peamiseks tegevuseks hankedokumentide ettevalmistamine ning II-III kvartalis hankelepingute sõlmimine; III-IV kvartalis tegevused käivitatakse vanglates. Planeeritud on viia läbi kaks riigihanget:

- 1) ühise inforuumi tegevused, sh kasutajakeskse infomaterjali *Kinnipeetava teekond vanglas* väljatöötamine;

Lõimumistegevuste üheks olulisemaks eesmärgiks on soodustada ebapiisava eesti keele oskusega elanike otsesuhtlust riigiga – et riigi saadetud sõnum ei moonduks läbi rahvuskaaslase tõlke ning inimene tunnetaks isiklikku sidet riigiga. Mida keerulisem on poliitiline olukord (sh välispoliitiline), seda olulisem on, et kõigil elanikel oleks võimalus, motivatsioon ja võimekus iseseisvalt osaleda Eesti ühisel infoväljal. Ühise inforuumi tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel tehakse koostööd KuMi kultuurilise mitmekesisuse osk-ga, kes planeerib samasisulisi tegevusi vabaduses.

Ühise inforuumi esimeseks osahankeks on kasutajakeskse juhendmaterjali *Kinnipeetava teekond vanglas* väljatöötamine: erinevatest õigusaktidest ning dokumentidest koondatud visualiseeritud, lihtsas eesti keeles ja kasutajakeskselt disainitud juhendmaterjal kogu kinnipeetava teekonna ehk vangistuse perioodi kohta. Muutes kinnipeetavatele suunatud info paremini ligipääsetavaks, kasvab isikute autonoomia enda elukäiku muutvate otsuste tegemisel

ning riigiga suhtlemisel. Tegevus hõlmab nii Projekti alategevuse 3.1 „Riigikeele õpe“ kui 3.2 „Lõimumistegevused“ tegevusi², kuid on enam seotud lõimumistegevustega, kuna panustab, lisaks keeleõppe toetamisele, ulatuslikumalt eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste võimekusse ja harjumusse viibida eestikeelses informis, tugevdades seeläbi isikute sidet riigiga ning ühiskonna sidusust laiemalt³. Hanke eesmärk on tõsta juriidilist teksti halvasti omandada suutvate (sh muu emakeelega) kinnipeetavate võimekust iseseisvalt ja otse suhelda riigiga ning nende toomine eestikeelsele infoväljale. Hetkel on keeleõppe lihtsustamise programm TAT seletuskirjas keeleõppe tegevuse all, kuid TAT muutmisega tuleb informi disainiga seotud küsimusi tugevamalt käsitleda ka lõimumistegevuste all.

1) Eesti kultuuriruumi ja ühiskonda tutvustavad tegevused vanglas.

Eesti kultuuriruumi ja ühiskonda tutvustavate tegevuste hanke eesmärk on tugevdada muu emakeelega kinnipeetavate sidet Eesti info- ja väärtusruumiga, sh tõsta teadmisi Eesti riigist ja Euroopa Liidust ning parendada seeläbi isikute võimekust osaleda tööturul, hariduse omandamises ja ühiskonnas tervikuna. Tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel tehakse koostööd INSAGA, kes korralda samasisulisi tegevusi vabaduses (nt eesti keele ja kultuuri tundmise klubid, Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse ning Euroopa Liidu õigusruumi tundmise koolitused).

Lõimumistegevused toimuvad vangla territooriumil, kuid lähtuvad KuMi, INSA ja teadusasutuste samasuunalistest tegevustest ning oskusteabest. Projekti tegevuste tulemusel kasvab sihtrühma teadlikkus Eesti ühiskonnast, kultuurist, keelest jms ning sealjuures võimaldatakse kõikidele vanglas viibivatele isikutele kultuurideülest suhtlust. Keeleõppeprotsessides ja lõimumistegevustes rakendatavaid uusi ja loovaid meetodeid, sh interaktiivseid lahendusi, saavad läbi viia vanglateenistujad koostöös sihtrühma kuuluvate kinnipeetavatega.

Eesmärk on 2024 I-III kv lõimumistegevuste hanked välja kuulutada, tegevused käivituvad 2024. a II poolaastal, mil hakkavad otseselt panustama Projekti väljundnäitajate täitmisesse. Indikatiivselt panustavad 2024. aastal keeleõppe tegevused väljundnäitajasse 105 ühiku võrra ja lõimumistegevused 300 ühiku võrra.

Nii keeleõpet kui lõimumist toetavate teenuste disainimiseks ning hangete ettevalmistamiseks toimuvad 2024 vältel täiendavad kohtumised INSA, KuMi ja teadusasutustega, samuti vanglateenistuse töötajatega (sh keeleõpetajad). Projekti mõlema tegevuse fookuse ajakohasena hoidmiseks osaleb projektijuht regulaarselt Riigikeele nõukoja kohtumistel ja teistel valdkondlikel aruteludel, konverentsidel jmt; samuti tutvub asjakohaste raportite, uuringute ja analüüsidega ning teiste riikide vanglateenistuste parima praktikaga, kaaludes selle kohaldamist lähtuvalt Eesti demograafilisest, rändelisest ja sotsiaalsest kontekstist.

LISA 1 – TAT eelarve kulukohtade lõikes ja aastate kaupa (vorm B)

LISA 2 – eelarve seletuskiri

² TAT käskkirja kohaselt hõlmab alategevus 3.2 „Lõimumistegevused“ mh lõimumisega seonduvate meetodiliste ja interaktiivsete abivahendite väljatöötamist, mille arendamise käigus saab vanglateenistus uued teadmised ja meetodid, kuidas neid läbi viia.

³ Kultuuriministri 15.03.2023 TAT käskkirja nr 80 „Eesti ühiskonnas lõimumist, sealhulgas kohanemist toetavate tegevuste elluviimiseks toetuse andmise tingimused“ p 3.4. kohaselt on keeleõpet toetavad tegevused üheks lõimumise alategevustest.